

לימוד היומי דקה ליתנו

יום	יום להודש	ליקוטי מוה"ר	ליקוטי הלכות ה"ח	משנה ברורה ה"ד	חיי מוהר"ן	שולחן ערוך אבן העזר
שבת	כ"ז	ע"ה	ר"ח	חזרה	ז - ח	כ"ז - כ"ח
א	כ"ז	ע"ה	ר"ט	רס"א	ט - י	כ"ז - כ"ח
ב	כ"ח	ע"ט	ר"י	רס"ב	י"א - י"ב	כ"ח - כ"ט
ג	כ"ט	ע"ט	ר"א	רס"ב	י"ג - י"ד	כ"ח - כ"ט
ד	א'	פ	ר"ב	רס"ג	י"ד - י"ה	כ"ט - ל
ה	ב'	פ	ר"ג	רס"ג	י"ז - י"ח	כ"ט - ל
ו	ג'	פ"א	ר"ד	חזרה	י"ט - כ	כ"ט - ל

בקר בני אהרן

יו"ל ע"י קהילת חסידי ברסלב
בנשיאות הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א

175 | פרשת מטו"מ | כ"ז תמוז ה'תש"פ

הנשיבנו ונשובה

הצדיק שיועד את הסוד הזה ומבין שזהו עיקר שעשועי השי"ת, אינו נשאר רק בהשגותיו הגבוהות, אלא "חוזר בכל פעם לעבוד את ה' יתברך בתמימות בעבודות פשוטות ומוריד את עצמו לכל המדרגות התחתונות להעלות נחת רוח לפניו מכולם ולהעלותם ולקשרם כולם לה' יתברך, כי זה עיקר שעשועיו" (שם).

המרגלים שטעו שהשי"ת רוצה רק בגדולות הגיעו למסקנה "שאין שייך שה' יתברך יקבל שעשועים ממדרגות ומבחינה פחותה כזו", לכן אמרו "ונהי בעינינו כחגבים וכן היינו בעיניהם". הם נמשכו אחר קטרוג המלאכים - שהם הנפילים שהיו שם - שטענו כבר בבריאת האדם "מה אנוש כי תזכרנו" ולא האמינו שה' יתברך מקבל נחת מהם, וכך גם היו המרגלים בעיני עצמם, "כי התלבש בהם הקטרוג הזה ונחשבו בעיני עצמם כחגבים בעלמא, ונפלו מהאמונה האמתית שה' יתברך מקבל תענוג ושעשועים מבני אדם דייקא אפילו מהנמוכים ביותר" (שם).

זהו הרוח שטות שהוא שורש כל העוונות; אם היה אדם יודע שהוא תמיד קרוב לבוראו, וגודל השעשועים שהוא יכול להגיש ליוצרו בכל רגע אפילו אם נפל למקום שנפל, כי אז היה חיש קל חוזר בתשובה. אבל כאשר הקטרוג הזה בעוכריו, אזי מלכתחילה אין הוא שומר עצמו שלא להפקיר עצמו, וכל שכן כשנכשל, שאינו מאמין שיש עוד איזה נחת רוח מעשייתו הקטנות, ומאכן שורש כל הנפילות והירידות חלילה.

ופגם זה הרס את בית המקדש מקום הדעת והיפך הרוח שטות הזה, כי "שם בבית המקדש הוא שער השמים, ששם השער שעל ידו מתקשרין תחתונים בעליונים ארץ בשמים" (שם). משם ממשיך הצדיק את שפע הדעת ל"שוכני עפר, שהם בני אדם המונחים במדרגה התחתונה, ונדמה להם שהם רחוקים מאד ממנו יתברך, וצריך הצדיק לעוררם ולהקיצם, ולגלות להם שה' עמם והם סמוכים אליו יתברך, ולחזקם ולעוררם שלא יהיו מייאשים עצמם ח"ו, כי עדיין הם אצל השם יתברך וקרובים אליו" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, ז). וכאשר המרגלים פגמו ולא האמינו בכך, נתערער יסוד בית המקדש.

זו צריכה להיות אם כן עיקר תשובתנו בימים אלו: לשוב ולהאמין שה' רוצה ומשתעשע בכל תנועה של הרחוק ביותר! הוא אוהב את עבודתנו גם כשהיא באה מעמקי עמקים. הוא חפץ להשיבנו בתשובה שלימה, ואפילו הרחוק ביותר כשמתחיל להתקרב הרי זה יקר בעיניו מאד.

מי שמולזל באבולות פעוטה הנעשית ביבשות ובחוסר לב, חוזר על שיגאת המרגלים. ודאי שצריך לכסוף ולבקש ולהתחנן שנזכה לבכות בכל לב ונפש, אבל כאשר על אף הכל לב אטום יש לייקר זאת בכל לב ולהבין שהשי"ת רוצה שנתקשר אליו מעומק מצבינו בכל מה שנוכל, ומשתעשע בכל דיבור ודיבור שאנו אומרים לפניו. זוהי נקודת הטהרה של בית המקדש! שכן, ידיעה זו עוקרת את שורש הרע שמביא לכל העוונות, והיא המביאה לתשובה שלימה.

לאחר מאמצים מרובים הוא הצליח להתעורר בחצות לילה, קיווה שהלב ייפתח ושדיבורי הקניות והצעקות יישפכו מלבו, אך דווקא אז עטפו מין טמטום, הוא חש זר ומנוכר לכל הבקשות. מרחוק הוא יודע שאכן הכל חרב אצלו ושהוא זקוק בדחיפות לבנין בית המקדש הפרטי, אבל הלב ממאן להשתתף. קטנות שכזו, שפלות שכזו, הוא בז בלבו להתאמצותו וחושב לעצמו: "וכי לך אבלות תיקרא?! אין זה כי אם שחוק מר, אין שום ערך לדיבורים שכאלו..."

ימי 'בין המצרים' בהם אנו מתאבלים ומקוננים על חורבן ירושלים ובית המקדש, אינם רק קינה על עבר מפואר שנגזז וחלף, בקינתנו אנו בוכים ומצפים לתשובה על עוונותינו בהווה. "כי מסתמא אין אומרים חצות על העבר, ועיקר אמירת חצות הוא על מה שנעשה עכשיו עם האדם" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, קא). בקשתנו וצעקתנו על בנין בית המקדש היא, שנזכה לשוב בתשובה ושלא נעכב עוד בעוונותינו את בניינו מחדש. וכמו שמבואר בדברי מוהרנ"ת: "עיקר כוונתנו בבכיינות בהקניות בתשעה באב ובין המצרים, כדי לעורר רחמי יתברך שישבינו אליו באמת" (ליקוטי הלכות, בה"ד וב"פ ה).

כדי שנושב באמת, עלינו לברר את שורש החטאים והעוונות שגרמו את החורבן, והגורמים גם כיום את עיכוב בנייתו. רק כך נוכל לשוב ולעזוב דרך רָשָׁע, ולהתחיל לחיות חיי אמת וקדושה. נתבונן אפוא בדברי רבינו הקדוש המגלה לנו אור חדש על מהות החטא שהביא לחורבן בית המקדש:

רגילים אנו לחזור מדברי חז"ל על העוונות שגרמו את חורבן בית המקדש הראשון והשני (ראה יומא דף ט ע"א), אבל ממעטים להתבונן על השורש שהביא לכל אלו. אמנם, המשכיל מחפש את השורש שממנו יוכל גם לתקן את הענפים. וכך מלמדנו רבינו הק': "על ידי חטא המרגלים גרמו חורבן בית המקדש, כמו שאמרו רבותינו ז"ל שהשם יתברך אמר להם 'אתם בכיתם בכיה של חינום, אני אקבע לכם בכיה לדורות'. כי אותו הלילה ליל תשעה באב היה, שבו נחרב הבית המקדש, ומשה רבנו ביקש על זה 'סלח נא', כי בזה החטא והפגם תלויים כל העוונות, כי על ידי זה הפגם נחרב הבית המקדש" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, ז).

מוטל עלינו אם כן, לברר מהו אותו פגם חטא המרגלים והיכן זה נוגע אלינו, כדי שנתקן את שורש החטאים והעוונות כולם.

ובכן; מוהרנ"ת מגלה (ליקוטי הלכות נדרים, ג, טז) שהמרגלים היו בעלי מדרגה גבוהה מאד, ובגודל השגתם לא היו מוכנים להשפיל עצמם לחיות חיי אמונה בעת חושך. הם מאסו בארץ ישראל כיון שמהווה של ארץ ישראל היא 'אמונה', שפירוש הלכת אחרי ה' גם כשלא מבינים ולא מרגישים, ולקשר גם את כל המקומות הנמוכים והארציים לה' יתברך. בעוצם מעלתם סירבו להיכנס לנסיון שכזה, בעוד שבאמת זהו תכלית שליחותנו בעולם הזה, להמליך את השי"ת מתוך קטנות וחושך, ובכך לכלול את הגלוי והנסתר, להאיר מתוך חשכה ולחבר שמים וארץ.

דבר המערכת

"לולא תורתך שעשועי אז אבדתי בעיני" - בצל השבר הנורא אשר השברנו בהסתלקותו בחתף של האי גברא רבא הרב החסיד רבי אברהם יצחק הלוי כרמל זצ"ל (ראה מאמר הערכה בפנים) התחזקו והתעוררו תלמידי החבורות להתחיל מחדש בלימוד תורת רבינו הק'.

במעמד צנוע ומרגש ציינו בחורי 'חבורות הבחורים' את סיום ספר "ליקוטי עצות" הנלמד מידי יום ביומו דף ליום, והתחלת ספר "חיי מוהר"ן". במעמד נשמעו דברי המשפיעים על גודל זכות הלימוד הקדוש הזה ועל עוצם נוראות מעלת הקביעות 'חוק ולא יעבור' בלימוד התורה בכלל, שמשרתה מכל זוהמה ונותנת תקוות חיים אף לרחוק ביותר, ובפרט בתורת הצדיק שהוא הנחל המטהר מכל הכתמים, וכל שכן בלימוד בחבורה שמכפיל בלי שיעור ערך ומעלת קדושת הבניינים הנפלאים דקדושה הנבנים מכך.

זוהי גם הכנתנו הנכונה לקראת ימי היראה של ראש השנה הבעל"ט, להתחבר ל"אוצר של יראת שמים", כי "גם עכשיו עדיין יראתו הגדולה גנוזה בספריו הקדושים, וכל מי שעוסק בהם באמת ובתמימות בא עליו יראה גדולה ומתעורר מאד להשם יתברך כי כל דבריו נכחלי אש" (חיי מוהר"ן, רצה).

וכפי שמוהרנ"ת עצמו מעורר על לימוד הספר הקדוש 'חיי מוהר"ן' (שם אות ש"ט): "אפילו עכשיו כשלומדין דבריו הקדושים, יש להם גם כן כח גדול לעורר להשם יתברך לזכות לדרכי ה' באמת, למי שישים לבו היטב לדבריו ולשיחותיו הקדושים הנאמרים בזה הספר ובשאר ספריו הקדושים. כי כל שיחה שלו היא התעוררות נפלא ונורא מאד ודרך ישירה ונכונה מאד לעבודת השם יתברך לכל אחד לפי מדרגתו יהיה באיזה מדרגה שיהיה. אפילו מי שהוא במדרגה עליונה מאד יכול לקבל דרך ישירה ועצות נפלאות מכל שיחה ושיחה שלו".

העורכים

פניני אור

אמרות מהורות מרביה"ק ותלמידיו

רַבְּנּוּ הַקְּדוֹשׁ אָמַר: "מְשִׁיחַ וְעֵט הָאֵבָן אֶגוֹט אֲרַבְּעַט אֲרִיזִין בְּרַעְיֹנְעָן אֵין דָּעַר וְעֵלֵט אֲרִיזִין, אֶרִינְעָן שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה" - "למשיח יהיה עבודה גדולה להכניס בתוך אנשי העולם, תפלת שמונה עשרה זכה".

רַבְּנּוּ הַקְּדוֹשׁ אָמַר: "דִּי עֲלֵטְעֵרֵן פּוֹן מְשִׁיחַ וְעֵלֵן גִּיט זֵיין אֵי אֵי אֵי" - "הוריו של משיח לא יהיו איי איי איי". כאומר, שלא יהיו זקוק בני עליה גדולים במעלה. (שיח שרפי קודש')

לתגובות והערות 3323796@gmail.com ניתן לקבל את הגיליון באימיל מידי שבוע

הדל"ג 7:09 - ניץ ההמה 5:41 - מוזיק"ש 8:22
צאת השבת 8:26 - צאה"ש לר"ת 9:02

זה הדבר אשר צוה ה'

לשמוח עם המצוה בעצמה!

וכתב רש"י בשם הספרי: "הנביאים נתנבאו בכה אמר ה', מוסף עליהם משה שנתנבא בלשון זה הדבר". והיינו, שכל הנביאים ראו נבואתם באספקלריה שאינה מאירה ולכן נתנבאו בלשון של "כה" אמר ה', אבל משה ראה נבואתו באספקלריה מאירה ולכן נתנבא בלשון של "זה הדבר".

ובא רבינו בליקוטי מוהר"ן תורה ה', ואומר: "ואלו השתי בחינות נביאות יש בעבודת הבורא". והיינו, שגם אצלנו, על אף שאין אנו נביאים, קיימות שני בחינות אלו.

כי הנה, השמחה שהאדם שמח בשעת קיום המצוה ואמונתו שמאמין שיש שחר לפעולתו, היא בחינה של "נבואה". וכלשון רבינו: "שילום שכר נקרא בשם 'נביא', כי ראשי תיבות של 'יבוא ברירה נושא אלומותיו, ושם בפסוק הזה נרמז על שילום שכר, 'הלוך ילך ויכה נושא משך הזרע' שמצטער בעשייתה, 'בוא יבוא ברירה נושא אלומותיו' שישמח לעתיד כשיקבל שכר המצוות. ראשי תיבות של 'יבוא ברירה נושא אלומותיו, ראשי תיבות נביא" (ליקוטי מוהר"ן, ה).

הרצה לומר, כי על פי רוב בא עשיית המצוה לאדם בצער, שזה בחינת 'הלוך ילך ויכה' שמצטער בעשייתה, רק שהכתוב מבטיחו שעתיד לקבל שכרו, שזה בחינת 'יבוא ברירה נושא אלומותיו', ולפום צערא אגרא, ועל כן אז ישמח מאד. אבל מאין נמשך השמחה לאדם עכשיו בעולם הזה בשעה זו גופא שמצטער בעשיית המצוה, ואף על פי כן שמח בלבו מאד על שזוכה לעשות מצוותיו יתברך, והלא עכשיו אין רוזה עדיין שום קיבול שכר על זה, ומאין יבוא לו השמחה? רק שזה בחינת 'נבואה', והנה להם לישראל וכו' בני נביאים הם, כמו שאמרו רבותינו ז"ל, ואף על גב דאיהו לא חזי מזליה חזי, ונפשו יודעת מאוד גודל נעימות נפלאות חלקו וגורל של מי שזוכה לעשות מצוה, שזה בחינת 'יבוא ברירה נושא אלומותיו ראשי תיבות נביא', כי יש בכל אחד מישראל בחינת נבואה שרואה בנבואה התנוצצות והארה מהקיבול שכר שלעתידי על המצוות" (פרפראות לחכמה).

והנה, ב'נבואה' זו - בשמחה זו שהאדם שמח בעת קיום המצוה - יש שני דרגות:

"יש אדם העושה המצוה בשכר עולם הבא, שאינו נהנה מהמצוה בעצמה, אילו לא היו נותנין לו עולם הבא בשכרה לא היה עושה אותה. וזה בחינת 'כה', אספקלריא שאינה מאירה. כמו אדם שרואה איזה דבר מרחוק, כן הוא עושה המצוה בשביל שכרה הבא לעת רחוק, היינו אחר עולם הזה. אבל נביא שמתנבא ב'זה הדבר', שאינו רוצה בשכר המצוות, אלא רוצה במצוה בעצמה, שהוא שמח כל כך בעשייתה, עד שממאס בכל מין שכר, נמצא שעולם הבא שלו בהמצוה בעצמה. וזה בחינת נביא, היינו שילום שכר, בבחינת 'זה הדבר', בבחינת אספקלריא המאירה, כמו אדם הרואה דבר מקרוב בראיה יפה וברה, כמו כן הוא נהנה מהמצוה בעצמה, ושכרו נגד עיניו" (ליקוטי מוהר"ן, ט).

ובכוחו של משה רבינו - אשר נתנבא ב"זה הדבר" - יכולים גם אנו לזכות להרגיש חיות ותענוג ושמחה בעת קיום המצוה, מהמצוה בעצמה ממש!

"וכל מי שזוכה לקיים איזה מצוה בשמחה גדולה, בפרט אם אינו רוצה בשום שכר עולם הבא רק שכרו בהמצוה בעצמה, הכל נמשך מבחינת הארת נבואת משה רבינו ע"ה בבחינת זה הדבר" (פרפראות לחכמה).

על שולחן המערכת הובאו כמה וכמה שאלות נכבדות ויקרות, בענייניו של רבינו ועבודת ה'. חן חן לכל השואלים היקרים. ויה"ד שיתן ה' מענה בפנינו, להשיב הכלה, באופן שיביא תועלת לשואל ולכל הקוראים.

הפעם נציג לפניכם אחת השאלות, שאלה נפלאה בעיני עבודת התפילה, שהגיעה מאחד מאנ"ש מחו"ל.

שאלה:

"שלום וברכה. איך מוטשע זיך שוין א לאנגע צייט מיט די קשיא: פארוואס האב איך נישט קיין חשק צו דאווענען תפילה בכח ובכוונה כרצון רבינו ז"ל?"

וכמדומני שעיקר הקושי בזה הוא מחמת שכל יום אומרים את אותן התיבות בלי שום שינוי, ולכן קשה מאד להתפלל עם חשק והתחדשות.

ואפילו בגשמיות: לענין אכילה, כשאדם אוכל בכל יום את אותו מאכל לא פחות ולא יותר, אזי בוודאי עם הזמן אין לזה התחדשות ותיאבון כמו שצריך. ואע"פ שאוכל מחמת רעבון אבל אין חשק ומוחו שקוע בזה (אפילו שהמדובר בעל תאוה מגושם). וכמו כן לענין תאוות ממון: אין שום אדם שהיה אוהב לספור ולמנות בכל יום למשך שעה את מספר מעותיו שמונח בבנק שלו, כשיודע שהסכום הוא בכל יום אותו מספר (וזה אפי' לאוהב ממון).

על אחת כמה וכמה כשהמדובר הוא מעבודת התפילה שגבוהה כ"כ שהס"מ מתפשט ע"ז מאד כידוע, ויש ע"ז כל מיני מניעות, ועל כולם מתגבר על זה המניעה הלז: שבכל יום אומרים את אותה תיבות התפילה בשוה ללא שום שינוי, והאדם כבר יודע מקודם את כל מה שאומר.

ונשאלת השאלה: איך שייך להתפלל את אותה תיבות התפילה בכל יום עם תיאבון וחשק להכניס מוחו וכוחו בהתפילה?

אני מקווה שדבריי מובנים, ואם יש לכם עצה או חיזוק מספרי רבינו או מאנ"ש ע"ז, אני אכיר לכם טובה מאד."

תשובה:

ישי"כ על שאלתך היקרה, הנוגעת מאד לעובדי ולמעשה. ומחמת קוצר הגיליון נשתדל לענות בקיצור נמרץ בראשי פרקים, ולקצר במקום שאמרו להאריך, ותן לחכם ויחכם עוד.

ובכן:

נשתמש עם שתי הדוגמאות שהבאת מעניינים גשמיים, אכילה וממון, ונשאל מיניה וביה:

אחד שאוכל כל יום באותה צלחת, אלא שבכל יום מונחים באותה הצלחת מאכלים ומעדנים חדשים לגמרי - האם שייך לומר שלא יהיה לו התחדשות באכילה, מחמת שהם מונחים באותה צלחת?!

אחד שיש לו משך עשרות שנים אותו ארנק, אלא שבכל יום נכנסים אל הארנק סכומים חדשים של כסף - האם שייך

לומר שלא יהיה לו התחדשות בהנאת הממון, מחמת שהוא אותו ארנק?!

כן הוא ממש לענין עבודת התפילה!

הן אמת שתיבות התפילה דומות מיום ליום, אבל התוכן הרוחני המאיר בהם הוא חדש ושונה לגמרי בכל יום ויום.

לא מבטיח מצד התיקונים הנעשים בעולמות העליונים, וכדברי האריז"ל: "יש שינוי גדול בין תפילת יום זה לתפילת יום שלאחריו ולא ראי זה כראי זה, ואין לך שום תפילה מיום שנברא העולם עד סוף העולם שתדמה לחברתה כלל ועיקר! ... ובכל יום ויום ובכל תפילה ותפילה מתבררים בירורי ניצוצות חדשות שלא נתבררו מעולם עד העת ההיא, ובכל תפילה ותפילה מתבררים ניצוצות שעדיין לא עלו בשום זמן ... וזה סוד טעם החיוב הגדול המוטל עלינו להתפלל בכל יום ובכל שעה, לפי שבכל תפילה ותפילה נעשין בחינות מחודשות מה שלא נעשית בשום תפילה אחרת זולתה" (שער הכוונות, דרושי סדר שבת, הקדמה).

אלא גם בפשיטות: האהרה הרוחנית, וההתקרבות והדבקות להשם יתברך שזוכים ע"י התפילה בכונת הלב, אינה דומה מיום לחבירתו כלל וכלל.

שהרי כבר ידענו שעיקר עבודת התפילה היא 'עבודה בשלב' - והיינו, שתכלית הכוונה בתפילה היא לא רק לכוון עצם פירוש המילות, אלא לזכות ע"י כוונת הלב - לדבק את לבו בכיסופים ודבקות להשם יתברך, ותיבות התפילה אינם אלא 'שערים ופתחים' להיכנס על ידם לתוך היכלות האמונה והכיסופים והדבקות וההשגה בהשם יתברך. וכלשון רבינו: "התפילה הוא שער שדרך שם נכנסין להשם יתברך ומשם אשתמדעין ליה" (ליקוטי מוהר"ן תניינא, פד).

ולכן, אף שהשער עצמו שווה בכל יום, אע"פ שהיכל שאליו נכנסין דרך אותו השער אינו דומה כלל וכלל! כי בכל יום נכנסים - ע"י אותם התיבות - לאיזה הרגשה אחרת, כל חד כפום מה דמשער בליביה. ואפילו לעצמו אי אפשר לספר מיום ליום, לפי מה שמזריח לו ומתנוצץ לו באותו היום, אינו יכול לספר לעצמו ליום שני הזריחה וההתנוצצות של גדולתו יתברך שהיה לו אתמול" (שיחות הר"ן, א).

ודבר זה יכול כל אחד להרגיש ולראות לפי בחינתו; שכל שיכניס את כוחו ולבו לתוך דיבורי התפילה, יטעם בכל יום טעם שונה וחדש, של התקרבות חדשה להשם יתברך. וכל שכן אם יזכה להכניס את כל לבו לתוך התפילה - וכלשון רבינו בתורה מ"ט: "ועיקר התפילה תלוי בלב, שישים כל לבו עליה" - בוודאי יזכה להרגיש בכל פעם איזה סוג התנוצצות אחרת, ורעותא דליבא חדשה שלא הרגיש אתמול ולא ירגיש מחר...

אשרי המכריח את עצמו להשקיע כוחות בעבודת התפילה; להקשיב היטב לדיבורי התפילה, ולאמרם בכוונה ובחיות, עד אשר יזכה להיכנס אל תוך ההיכלות החדשות המופלאות שמתגלות בכל יום ויום לאותם המכניסים את כל כוחם ולבם בתוך דיבורי התפילה!

פנינים מאירים וחדושים מזוהרים מלוקטים מספרי גדולי הצדיקים ז"ע
מתוך רשימותיו של הגר"ם שכנעני שליט"א אשר ציין ורשם לפניו לזיכרון.

לקט ספרי"ם

מהיכל אור שבעת הימים הבעש"ט הקדוש

סיכת הידידות - עבור התענוג שהוא עיקר עבודת ה'
והחיות רצוא ושוב (יחזקאל א, יד), כי תענוג תמידי נעשה טבע ואינו תענוג, לכך האדם עולה ויורד בעבודת השם יתברך, כדי שיהיה תענוג, שהוא עיקר עבודת ה'.

קנה לך בדמים כי בחינם אין נותנים כאן כלום. והנמשל הוא, על האור שמרגיש האדם בתחילת החסידות שעל ידי טעם ואור זה יכול לכפות כל הרע ולהחזיר הכל לתכלית הטוב, ונותנין לו זה כדי שידע טעם עבודה, ויהיה נשאר לו רשימו כשמסתלקין ממנו בחינות אלו.

בתחילת העבודה נותנים לאדם להרגיש אור וטעם ואח"כ ניטל ממנו
משל נאה שאמר מרן הקדוש הריב"ש טוב: כשאדם בא לחנות שיש בה כמה מיני מטעמים ומעדנים, בתחילה נותן לו בעל חנות לטעום מעט מכל מין שידע מה לקנות, ואחר כך כשהוא טועם ורואה שהוא מתוק וטוב, ורוצה לטעום עוד, אומרים לו:

כלים שהובאו בשבת מחוץ לעירוב

הלכה ידועה היא, שכלים ששבתו בבית בבין השמשות של ערב שבת, והובאו באמצע השבת דרך מלבוש או דרך איסור לרשות אחרת שלא עירבו עמה, אסור לטלטל שם מבית לחצר ואפילו מחצר לחצר אחר. וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלם לחצר אחרת, דכל החצרות רשות אחת הן, אך כשהובא לחצר אחר שלא עירבו עמו אסור להכניסו לבית (ס' שעב משנ"ב סק"ז).

ויש להסתפק האם איסור זה הוא רק כשהובא בשבת לרשות שאינה מעורבת לעצמה, אבל אם הובא למתחם המעורב מותר לטלטל הכלים מחצר לבית או מבית לחצר בכל שטח העירוב, או שאין חילוק בזה.

שאלה זו מצויה מאד, ונביא לכך כמה דוגמאות:

חפצים שהונחו בחדר המדרגות

א. מי שמחמיר על עצמו שלא לסמוך על העירוב העירוני, ועשה עירוב חצרות פרטי בבנין שלו, ובאמצע השבת הובאו חפצים מבנין אחר והונחו בבנין שלו בחדר המדרגות - האם מותר להכניס החפצים שמונחים כעת בחדר המדרגות לביתו, כיון שמעורבים יחד, או שאסור כיון ששבתו בזמן כניסת השבת בבית אחר שאינו מעורב עם הבנין.

לטלטל מגבת המקוה מביהמ"ד לחצר

ב. מי שנמצא בשבת במקום שאין עירוב, והולך מביתו למקוה עם מגבת בדרך מלבוש, ואחר הטבילה רוצה לטלטל המגבת הרטובה בידי מהמקוה לחצר ביהמ"ד, או מחצר ביהמ"ד לתוך ביהמ"ד - האם מותר לטלטל המגבת כיון שהבית המדרש מעורב עם המקוה והחצר, [אן שהחצר פרטי ואין צורך לערב], או שאסור כיון שהמגבת היה בבין השמשות בבית שאינו בתחום ביהמ"ד.

חולה שהגיע בשבת בבית חולים

ג. חולה או יולדת שנסעו בשבת לבית חולים הנמצא בעיר אחרת, ובמשך שהותם בבית החולים רוצים לפשוט מעליהם בגד העליון ולטלטלם ביד - האם מותרים לטלטל הבגד שפשטו ולהסתובב כך בחצר בכל מתחם הבית החולים, בחצר במרפסת במחלקה בחזרי החולים, כיון שהבית חולים כולו מעורב ביחד. או שמא נאמר שכיון שבגדים אלו שבתו מערב שבת בביתו שבעיר אחרת, שאינה במתחם עירוב זה, אסור לטלטלם מהמרפסת והחצר לחדר החולה, ואפשר דגם מפרוזדור המחלקה לתוך החדר אסור.

כמו כן, אם החולה הביא עמו כל מיני מאכלים ומסמכים הנצרכים לו לטיפול, יש לדון אם מותר לטלטלם בידי ומהסתובב כך בכל מתחם הבית חולים כשאין זה נוגע לצורך הטיפול. (דעת החו"א ס' צ' אות מא' וס' צ' אות א' דכל שאינו מקום אכילה חשוב חצר, וא"כ כל הפרוזדור הוא חצר, והחדר הוא בית, ואם שבתו בבית היה אסור להכניס מפרוזדור המחלקה לחדר, ואילו מחצר הבנין לפרוזדור מותר. מאריך בשעה"צ ס' שעו סק"ה ורעק"א ס' שנה ס"ג מבואר הפרוזדור נטפל למקום אכילה. ולשיטתם כל הבנין חשוב בית, ואסור לטלטל מחצר הבנין לתוך הבנין. ובגאוי' עד. משמע דכל הראוי לירידה דינו כבית ו"ל"מ בבית מאיר ס' שנה).

ספקו של הגאון יעקב

בדיון זה הסתפק הגאון יעקב (עירובין פט.) וז"ל: "כלים ששבתו בבית של ראוהן והוציאם דרך מלבוש לחצר של שמעון שעירבה עם הבתים שלה, מהו להכניסם לבתים שלה כיון דעירבה חצר ובתים חדא נינהו וכמאן דמטלטל להו בחצר גופה דמי ושרי, או דלמא מכל מקום חלוק תשמישיתה אסור". ע"כ. כלומר: האם מתחם המעורב חשוב כולו כרשות אחד ממשי, או דתקנת עירוב הוא היתר רק כלפי החצר המעורב, ואילו כלפי כלי ששבתו מחוץ לתחום העירוב, נחשב רשות החצר כרשות משותפת והבית כרשות פרטי.

שיטת השולחן ערוך הרב להחמיר

והנה בשולחן ערוך הרב (ס' שעב ס"א) כתב: "כלים ששבתו באחת מרשויות אלו [חצרות גגות וקרפיפות] אסור להכניסם לבית אחר שלא עירב עם רשות זו ששבת הכלי בתוכו. ואפילו הכניסם דרך מלבוש לרשות שעירבה עם הבית כגון לחצר מעורבת של בית זה אסור לטלטלם משם לבית, כיון ששבתו ברשות שאינה מעורבת עם הבית". ע"כ. הרי מפורש בדבריו שאסור להכניס מחצר המעורבת לבית.

"לא ראיתי נזהרין בזה"

ובספר זכרון יוסף לאב"ד קאשוי ז"ל (תרפ"ט. אות כג) תמה על זה: "לפי"ז יוצא לנו חומרא שאף שעשה עירוב חצרות בביתו מכל מקום כל המלבושים שאדם הלך בהם בשבת קודש לביהכ"נ לתפילת מנחה ומעריב ובא בהם לביתו בלילה דרך מלבוש, אחר שפשטו יהיה אסור להוציאן מבית לחצר ומחצר לבית, כיון שלא היה בבין השמשות בחצר זה. ובאמת לא ראיתי נזהרין בזה כלל, וחלילה לומר דכולם מחללים שב"ק" (יש להעיר ממש"כ הביא"ה ס' שעב ס"א ד"ה לחצר, דבגדים שלבוש בהם אינו קונה שבתה).

הסברה דאם הגיעו דרך מלבוש מותר

והעלה חלקי, דכלים ששבתו בחצר ובאו בטלטול גמור מחצר לחצר אסור להכניסם לבית שבחצר השני גם אם הוא מעורב עמו, כיון שבאו בטלטול גמור, ומתחילה לא הותר רק לטלטל מחצר לחצר דרשות אחת הן. אבל אם שבתו בבית והובא לחצר אחרת ע"י נכרי או דרך מלבוש, אשר היתר זה מועיל אף להכניס להבית שלא דרך החצר, תו מותר להכניסו מחצר לבית ומבית לחצר, כיון דחצר המעורבת עם הבתים רשות אחת הוא.

ולשיטתו נמצא דבציור א' הג"ל מי שאינו סומך על העירוב יהיה אסור לטלטלו לבית, שהרי לפי חומרתו באו החפצים לכאן באיסור, ובציור ב' וג' יהיה מותר. אכן מלשון השו"ע"ד שכתב "ואפילו הכניסם דרך מלבוש" מבואר שמחמיר גם אם באו באופן המותר.

שיטת הארץ צבי

בשו"ת ארץ צבי (ח"ב ס' כז) לאבד"ק קוז'יגלוב ז"ל כתב דהשולחן ערוך הרב לא החמיר רק

'אב הרחמים' ששבתו מכרכים מנחם-אב

בהרבה סידורים נכתב לפני 'אב הרחמים': "אין אומרים אב הרחמים... ולא בשבת שמברכים החודש, מלבד כשמברכים חודש אייר סיון ובא אומרים אפילו כשיש ברית מילה או חתן". נוסח זה אין ידוע מקורו, והמדפיסים העתיקוהו מסידור לסידור, ואין הדברים נכונים.

מקור הדין מובא ברמ"א (ס' רפד ס"ז) שאין אומרים 'אב הרחמים' בשבת-מברכים, מלבד בימי הספירה. ומבואר במשנה ברורה (שם סק"ח ט"ז) הטעם, שמתחילה נתקן לאמרו על הגזירות שאירעו בימי הספירה בשנת תתנ"ו ובשנת תתק"ו (ע"י ליקוטי מהרי"ח), ולכן אפילו אם יש מילה או חתן בשבתות אלו אומרים. אבל בשבת מברכים אב או בשבת ראש חודש אב אין אומרים, דאף שהיו אז גזירת החורבן, לא נתקן לאמרו על גזירת החורבן. וכן הביא הבאר הגולה (אות ה) בשם המהרש"ל.

ובספר שערי אפרים (שערי יס"ט) כתב: "בשבת שמברכים ראש חודש אב, דינו כשאר שבתות שמברכים החודש שלא לומר 'אב הרחמים', ויש מקומות נהגו לומר אב הרחמים, ואף במקומות שנוהגים לומר אב הרחמים מ"מ אם יש מילה באותו שבת אין אומרים". ע"כ. ומשמע מלשונו דבמקום שאין מנהג ברור אין לומר כלל 'אב הרחמים', וגם במקומות שיש מנהג ברור לומר, אם יש מילה אין לאמרו. וידוע שספר 'שערי אפרים' הינו

בכלים ששבתו בחצר דמותר לטלטלן לחצר אחרת מעיקר הדין, דכל החצרות כרשות אחת הן, ולכן נחשב כאילו הם עיריין בחצר הראשון ולא יצאו משם. אבל כלים ששבתו בבית, דאסור לטלטלן מחצר לחצר אחר שלא עירבה עם חצר זה, אם כן תיכף כשהוציאן הגוי לחצר השניה, או שהוציאן דרך מלבוש, כבר יצאו מרשות ששבתו בתוכו, דלגבי כלים ששבתו בבית חשובות החצרות כרשויות חלוקות, וכיון דכבר יצאו מרשות ששבתו בו לרשות אחר שוב אין איסור להכניסן מחצר המעורבת לבית. ע"כ. וכן האריך הגר"ש ברייש ז"ל אב"ד ציריך בספרו שאילת שאול (ח"ב ס' טז). ולשיטתם נמצא שאם הכלים שבתו בבית ויצאו לחצר, או ששבתו בחצר ובא לחצר אחרת דכרמלית מפסיק ביניהם, מותר להכניסו לבית. אכן מלשון השו"ע"ד מוכח דגם כלים ששבתו בבית והגיעו לחצר אחרת אסור להכניסו בבית, שכתב "ואפילו הכניסם דרך מלבוש", והיינו בכלים ששבתו בבית, דאילו בכלים שבחצר מותר לטלטל בידיים לחצר אחרת.

שיטת המשנה ברורה

המשנה ברורה בשער הציון (ס' שעב ס"ק כה) כתב בדיון בית שנין שתי חצרות ועירבה עם שתיהם, בזה"ל: "וג"ל אפילו אם לא הולכין

ספר יסודי שממנו הושתתו רוב המנהגים בהלכות קריאת התורה, ואם כן הנוסח הנ"ל שמופיע בסדורים שקיים מנהג ברור לאמרו ואפילו כשיש ברית מילה, אין לו פשר.

גם האליה רבה (סק"ג) הביא מנהג פראג לומר 'אב הרחמים' כשמברכים חודש אב כמו בימי ספירה, וכתב: "ופעם אחת היה מילה פה פראג בשבת שמברכין ראש חודש אב, והוריתי שלא לומר 'אב הרחמים' דלא להוסיף על מנהג כזה". ע"כ. הרי דסבירא ליה דהוא מנהג גרוע ואין להוסיף על מנהג כזה.

אמנם במעשה רב (אות קלח) מובא מנהג הגר"א לומר 'אב הרחמים' בשבת מברכים אב. וכן כתב הערוך השולחן (ס"ה) בפשיטות, אבל כתב דבשבת ראש חודש אב אין אומרים, וכן כשיש חתונה או מילה אין אומרים.

על כן מה שמופיע בסידורים שיש לאמרו גם כשיש ברית או חתן אין לו מקור, והסכמת רוב הפוסקים דגם כשאין ברית אין לאמרו. ואולי נפל טעות בסדורים, ובתיבת **ואב** התחלף זי"ן בבי"ת, וכצ"ל: "מלבד כשמברכים חודש אייר סיון **ואז** אומרים אפילו כשיש ברית מילה או חתן", ור"ל דבימי הספירה אומרים אפילו כשיש חתן או מילה כמבואר ברמ"א הג"ל, אבל בשבת מברכים אב אין אומרים.

ובסדר בית יעקב כתב, דבשבת חזון, אם אין חתן או מילה אומרים. ובדרך החיים (ס' קלג) כתב דגם בתשעה באב שחל בשבת ונדחה, אומרים 'אב הרחמים'.

להדיא [לכלים ששבתו בבית שבחצר מצד אחד] לחצר השני, רק שמתחלה הניחן בזה הבית ואחר כך הוציאן לחצר השני גם כן אסור, דהא מכל מקום הם כלים ששבתו מתחלה בבית שבחצר אחר, ודמי להא דפסקינן לעיל דכלים ששבתו בבית אסור להוציאן לחצר אחרת אף דמתחילה הוציאן לחצרו והניחן שם דהיה דרך היתר" עכ"ל. מבואר מדבריו דכלים ששבתו בבית והכניסוהו לבית המעורב עם חצר אחר, אסור להוציאם לחצר השני, וא"כ הוא הדין אם הגיעו לחצר המעורב עם בית אחר, אסור לטלטלם לבית זה.

אבל י"ל דהמשנה ברורה לא החמיר רק באופן שהבית שנמצא בו מעורב עם הבית ששבתו אבל אם באו דרך מלבוש לבית אחר שאינו מעורב עם החצר הראשון מודה דמותר להוציאם לחצר המעורב עמו, וכסברת הארץ צבי.

תבוא לדינא

לסיכום: לשיטת השו"ע"ד יש להחמיר, לעומת זאת יש הרבה אחרונים שמצדדים להקל באופן שיצאו לגמרי מרשות ששבת. וכן פסק המהרש"ם (ח"ג ס' שעב) דבעיר המוקפת עם צורת הפתח מותר לטלטל בכלול (וכ"ה להוכיח מריטב"א עא: ע"י"ש במרומי שדה).

מרת אדל בת רבינו הק' (ג)

ברכת המזון של אנ"ש

"פעם אחת ערכה הרבנית מרת אדל סעודה לאנ"ש באומאן, וזימנה ג'כ נשים, ואנ"ש האריכו בהסעודה ודיברו כדרכם בקודש בשיחות יקרות בעבודת ה' וכו', וכשראו הנשים שהזמן מתארך סברו הנשים שאפשר כבר בירכו אנ"ש ברכת המזון בחדרם, וענתה הרבנית מרת אדל שעוד לא ברכו ברכת המזון, ווארים מיין טאטינ'ס לייט אז זיי בענטשן הערט מען [כי אנשיו של אבי, כשהם מברכין אזי קולם נשמע] ואחר כך תיכף נשמע כמו רעש מאנ"ש קול ברכת המזון" (אבני"ה ברזל, ערך רבינו ז"ל אות מ"ז).

תפילה לשם חתול רח"ל...

"פעם אחת סיפר רבינו זצוק"ל לבתו אדל ממפורסם אחד, שתשע שנים היה מתפלל בהתלהבות מאד, יען שחתול גררה והקישה אצל הדלת, ונדמה לו שהחסידים דוחפים את עצמם אצל הדלת, ואחר כך נודע לו שהוא חתול, נמצא שהיה מתפלל לשם החתול רחמנא ליצלן" (אבני"ה ברזל ערך רבינו ז"ל אות ג).

סגולה לרפואה - לספר מעשיות מצדיקים

מעשה שהרבנית מרת אדל היתה חולה מאד, ורבינו ז"ל ישב בצער גדול, ונרדם ובה אלו קצו מרן הבעל שם טוב זצ"ל ושאלו: למה אתה כל כך בצער? אמר אליו: הלא בני כל כך חולה! אמר לו מרן הבעש"ט: הלא מה שכתוב בתהלים 'מגדיל ישועות מלכו ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם', הפירוש הוא כך: 'מגדיל ישועות מלכו', השי"ת מגדיל הישועות למלכו ומאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב), 'ועושה חסד', השי"ת עושה חסד. 'למשיחו', למי שמשיח ומספר מהם. וזהו סגולה 'לדוד ולזרעו עד עולם', היינו רבינו ז"ל וליוצאי חלציו הק' שהם באים מזרע דוד המלך ע"ה. עכ"ד אמרי קודש של מרן הבעש"ט הק'.

והקיץ רבינו ז"ל, ותיכף סיפר רבינו ז"ל לבתו הרבנית מרת אדל מעשה מהמהרש"א, והיה לה רפואה [המעשה מהמהרש"א נדפסה במעשיות ובמשלים מרבינו ז"ל בכוכבי אור דף ל', ובשיש"ק ח"א אות תקפ"ד וח"ב אות רס"ט ובח"ג אות ק.].

והרבנית אדל נהגה בעצמה כמה פעמים בעת שבאתה לבקר חולים, הייתה מספרת המעשה הזה, וסיפרה ג"כ המעשה מהמהרש"א, והיה להם רפואה" (אבני"ה ברזל ערך רבינו ז"ל אות ג).

וכל זה נרמז בקיצור בספה"ק חיי מוהר"ן (סי' תע"ט) בה"ל: "אמר, שעל ידי שמספרין מעשיות מצדיקים ומגדלים ומפליאים אותם, ע"ז נמתק הדין ונמשך חסד. וזהו 'מגדיל ישועות מלכו', מאן מלכי רבנן (גיטין ס"ב). היינו מה שמספר ומגדל הנפלאות והישועות של הצדיקים שנקראים מלכים כנ"ל, ע"ז 'ועושה חסד למשיחו', שהשי"ת עושה חסד למי שמשיח ומספר מזה" ע"כ.

ומן העניין לציין למכתבו של רבי נתן ב"ר יהודה מטבריה, תלמיד מוהר"נ, שמספר על הרפואה שהיה לזוגתו ע"י שדיבר מגדולת רבינו ומוהר"נ. וזה לשונו:

"אודות זוגתי תחי', יש לי הרבה להודות לה' ומודה על העבר בצועק על להבא להשי"ת. ותדעו שמכמה חולאת עזר לה השי"ת, אשר מכל אחד היתה מסוכנת ... אך זאת נחמתי, שהזמין לי השי"ת את ידידנו החסיד המופלא ר' דוב נ"י והיה בא אצלי בכל יום ודיברנו הרבה מגדולת רבינו ז"ל ותלמידיו הק', והחיה אותי, והאמנתי שע"י אלו הדיבורים יהיה לה רפואה, כי מגדיל ישועות מלכו וכו' וכו'" (נתיב צדיק, מכתב כג).

נערך ע"י הר"ח רבי נחמן שווארץ שליט"א בעמ"ס 'אוצרות עלים לתרופה'.

פחד - רק מהשי"ת!

אמרו להן: הן!

אמרו להן: הרי יצאו בשלום ונכנסו בשלום!?

היו האיטרולוגין מביטין בהם ואמרו להם: מה עשיתם ביום הזה?

אמרו להם: לא עשינו דבר אלא כשם שהיינו למודין לעשות, קרינו שמע והתפללנו.

אמרו להם: "יהודים אתם, אין דברי האיטרולוגין מתקיימים בכם שאתם יהודים!", הוי 'זאתה לא כן נתן לך ה' אלהיך'...

על זה הדרך מסופר במסכת חולין (דף י"ב ע"ב) על מכשפה אחת שהלכה ליטול עפר מתחת רגליו של רבי חנינא כדי להזיק אותו בכשפיה על ידי כך. אך רבי חנינא לא התפעל מכך, ואמר לה: שקוּלִי [= טלי ככל העולה על רוחך] לא מסתעיאי מילתך [= לא יצליח בידך] 'אין עוד מלבדו כתיב!

חזינו מכך, שאפילו כישוף שהיא יצירה מאת הבורא ית', עד שנאמר עליה שהיא מכחישה פמליה של מעלה, ואפשר לפעול פעולות על ידה, ולשנות ולעשות דברים נוראים, עם כל זה בגודל עוצם אמונתו לא חש לזה כלל וכלל, כי האמונה מבטלת כל הדברים הבלתי רצויים, יהיה כוחם כמה שיהיה.

וישנם הרבה בני אדם הנתפסים לדמיונות נוראים, וכל מהלך חייהם מונהג רח"ל לפי השטותים הללו, ה' רחם.

ועובדא ידענא על מאן דהו, שלאחר שעסקנים טרחו בענייני שידוכים עבורו - ולא הופיע המדובר לפגישה שנקבעה, וכן בפעם שניה לא הופיע, ומאידך גיסא הוא התחנן תמיד שישתדלו עבורו, ואילו הוא לא שיתף פעולה. המתעסקים לא ירדו לפשר דבר, עד שגילה "סודו", שבראשונה, ביצאו מביתו חלף עבר לנגדו חתול... ואילו בשנייה שמע קול צלצול של בית-יראתם בדיוק בעת שהתכוונו להרים רגליו... וכנהג המון דמיונות שאין מניחים לו לבצע שום ענין רציני...

האדם שיש לו אמונה בהשי"ת הרי הוא בן חורין, וכל פעולותיו מיושבים, ותמיד פועל כיאות, בהסתמכו על כך שיש לו אב רחום העוזרו ומסייעו, ולכל הדמיונות הללו אין מקום כלל במוחו.

על ידי אמונה בהשי"ת נתבטלים כל האמונות הכזביות, כל פחדיו השוא וכיוצא בזה מפגעי העולם הזה.

מוסדות "קרן אור" בארץ הקודש
ע"ש רביה"ק מוהר"ן מברסלב זיע"א
בנשיאות מורנו הגה"צ רבי יעקב מאיר שכטער שליט"א
ב"ן המצרים תש"פ
הצור תמים פעלו
מי יתן ראשנו מים ועינינו מקור דמעה על השבר הנורא אשר הושברנו בפתע פתאום בהסתלקותו לשמי רום של האחד המיוחד מגדולי משפיעי אנשי שלומנו, האי נברא רבא ויקרא נאון ובקי בגנלה ובנסתרה לא מש מאחלה של תורה ביניעה עצומה, אשר נתן כל כולו והשליך נפשו סגור לפאר ולרוםם ולהאיר דעת הצדיק רביה"ק מוהר"ן זיע"א בעולם כולו והארץ הארצה פביאוריו הנפלאים בעומק הבנת הספר הק' ליקוץ מוהר"ן בבהירות עצומה, כיתת רגליו בכל העולם כולו להשקות מימי הנחל ולעורר לבות בני ישראל לאברהם שבשמים ע"פ אמתת ענות הצדיק כמסורה לנו ורכיב השיב מעוון בתן אשר הוציק כשפתותיו וכמאמר פניו לכל אחד, כיבד את ה' מרגורו בקיבוץ הק' והלחוב לבבות בהשתתף נפשו לפני יצור, עמד לימין קהילתנו בכל לב ונפש במסירות נפלאה, הן בהרצת שיעורים בסדרים בחבורות האברכים דקהילתנו ובעמדתו כראש ההנהלה הרוחנית דושיבתנו וכשאיר עתים וזמנים
ה"ה הגה"ח
רבי אברהם יצחק הלוי ברמל זצ"ל
מחבר הספרים הנודעים לתהילה "מקור הכמון" על ליקוץ מוהר"ן
ו"אשפורף לפניו שיהי" על עצת ההתבודדות
כעל הנחמיות ישית נחמתו מטרוטום לכל בני המשפחה הקרים לכל ישמענו עוד שוד ושבר כנבולם ולהשביעם משובע שמחות לאורך ימים ועונת חיים, ברכת ה' תוסף חיים ובריות נופא ונהורא מעליא ובחמשך פעולותיו להפצת אור רביה"ק זיע"א ולהגדיל תורה ולהאדירה עינו ותענובות כמורה הפצו ימצאו נחמה ולא יוספו לדאבה עוד ובקרב נוכח להנחמת ציון ירושלים כביאת נ"צ ובכנין בהמ"ק כמורה ביטונו עדי יקצו וירגנו שוכני עפר, אכיר.

הַשְּׁבִירָנוּ

בעזרה"ת עשי'ק לסדר הנני נותן לו את בריתי שלום ח"י תמוז תש"פ

למשפחת כרמל היקרה האם והבנים החשובים וכל המשפחה הרוממה.

לבי לבי עמכם, ועד כמה יכאב הלב ויהמה מרוב צער ורגשי אבדון, על הסתלקות הבעל והאב הנאון החסיד רבי אברהם יצחק זלה"ה בפתע פתאום, אשר חשך העולם בעדכם ובעד רבים מאחב"י ובפרט לעדת חסידיו ברסלב על האבירה הגדולה והעצומה הזאת לכלל חסידיו ברסלב ובעיקר לשומעי לקחו ומקורביו אשר האיר והזריח בהם אור ה' בלשון נעימה ומתוקה, שממש היה יחיד בזה, וכאשר הלך מעמנו ועלה לשמי רום - מי יתן לנו תמורתו מי יתן לנו הליפתו, אהה אוי לנו ואבוי לנפשינו.

ובמיוחד מה גדולה היתה תרומתו ותרומת נפשו למען בני חבורתינו בקהילתנו הק', החל מבחורים מהישיבה קטנה בה שימש כאחד מראשיה, ובתקופת כהונתו בה פעל רבות הלכה ולמעשה בהרבה ענינים חשובים בחיזוק התורה והיראה בלב כל, אשר את תוצאותיהם נראה עוד רבות בשנים, וכן לאברכים ומבוגרים שהיו באים בלב ובנפש הומיה לשמוע את שיעוריו הקבועים לקבל ממנו תורה וחסידות ואמונה הטהורה ודבקות וקרבת אלקים, שלא במהרה ימחו מלבם הכואב, ועיני כולם תיזול רמעה על האסון הכבד שפגע בכולנו, וקשה להעלות על הדעת אשר כזאת קרה לנו.

והשי"ת ינחם את כולנו ויאמץ את לבנו ברכוש הגדול שהשאיר, הן בהשפעתו הגדולה בע"פ והן בספריו הקדושים המתוקים מדבש, וממכון שבתו ימליץ טוב בעד כולנו ובפרט בעד משפחתו היקרה והחשובה, שלא תדעו עוד צער ומצוקה לעולמים.

והנה רגיל אני לומר על ענין ניהומי אבלים, שהניחום היא ברכה לאבלים, כדברי רש"י על הפסוק "ויברך אלקים את יצחק" "ניחמו תנחומי אבלים" על מות אביו, ובכך המקום ינחם אתכם בברכה רבה, ותתברכו שימלא חסרונכם במהרה, ותזכו לכל הטוב בשפע ברו"ג ברוב נחת ואושר ושמחה כל הימים, ולא תדעו משום צרה ומצוקה לעולם, ותראו אך טוב וחסד ובריאות נכונה אריכות ימים ושנים טובות וכסופים.

המקום ינחם אתכם בתוך שאר אבלי ציון וירושלים ולא תוספו לדאבה עוד. ובקרוב יתקיים "הקיצו וירגנו שוכני עפר" ונשמח כולנו בישועה הגדולה כביאת גוא"צ במהרה בקרוב

י"ב ט"ז תמוז תש"פ

מכתב תנחומים ממדרגה הגר"ם שליט"א

אין מילים בפינו, מי ימלא ומי יגולל את עוצם השכר אשר השברנו. המומים ומזועזעים אנו מן המכה האיומה שניחתה עלינו, בהינטל מאתנו כחטף המאור הגדול לממשלת התורה והיראה הטהורה, ידיד קהילתנו הקדושה ומתומכיה הנלהבים, ומראשי חבורות האברכים וממנוזטי הדרך בשיבתנו הק',

ה"ה הגאון החסיד, מאד נעלה,

רבי אברהם יצחק הלוי כרמל זצ"ל.

חד מבחירי בני עליה המועטים היה, עובד ה' מנעוריו ביגיעה עצומה, שזכה לשמש את רבינו הקדוש עשרות בשנים לדלות מתורתו ולהשקותה בטוב טעם ודעת, כמתק שפתיים וכנועם לכב. רבים השיב מעוזו, ועודר לכבות לתשובה ולקרבת אלקים. ספריו הבהירים הפכו לנכסי צאן ברזל בלימוד העיון הישר בספר הק' ליקוטי מוהר"ן, כמו גם שאר ספריו שהאירו את עצת ההתבודדות ועוד.

נאלמנו דומיה החשינו מטוב וכאכנו נעכר מגודל האבירה האיומה שאין לה תמורה, מי ילמד דעה ומי יבין שמועה, מי ישקה עדרי הצאן ומי יישא בעול חינוך התלמידים.

חלל עצום השאיר אחריו, ככל העולם כולו, בהיותו מאות שומעי לקחו מיותמים, כמו גם בקהילתנו הק', בה זכינו לשמוע מפיו מידי שבוע בחבורות האברכים המבוגרים יסודי קודש כמשנת רבינו הקדוש, והיו הדברים מאירים ושמחים כנתינתם. אהה כי אכדנו כלי חמדה. כך גם בשיבתנו הק' בה עמד בראש ועד ההנהלה הרוחנית, ובעומק בינתו ורוחב לבבו ירד לעומקם של כל עניני החינוך והלימוד והתורה ודרכים ההצלחת התלמידים

ע"פ המסורה לנו מדור דור. כמו כן זכינו ליהנות מאורו בהשמעת שיחות התעוררות והתחזקות לתלמידי הישיבה תמידין כסדרן, בנוסף לכך גם כל השיחות וההשתתפויות כנינוסים הכלליים ובשבתות ההתאחדות דקהילתנו, מי יגולל את נועם שיחו אשר מתקן מדבש ונופת צופים והבעירו כל לב לאביו שבשמים, ועתה חסרנו כל, אהה ואלילי.

אבל יחיד עשי לך קהילתנו הק' בתוך כלל חסידיו הנאנקים מעוצם המכה שזעזעה כל לב, כל ראש לחלי וכל לבב דווי. הלב ממאן להינחם על המאור הגדול שכבה ובא השמש בצהריים.

נעמיד לנגד עינינו את דברי מוהרנ"ת במכתבו לבנו: "אוי, אוי לנו על צרותינו, אהה בני הכרע הכרעתי, לבי נשבר בקרבי מכמה צדדים, כי הימים סמוכים לתשעה באב. ואף על פי כן התגברתי לקבל שבת קודש בשמחה, כי כך הוא המידה, ובתוך כך נשמע לאזני שמועה לא טובה כזאת, צרת הכלל והפרט רחמנא ליצלן. מה נאמר מה נדבר, ה' הצדיק ואנחנו הרשענו. הרשענו ופשענו כוודאי, ואין לנו על מי להישען כי אם על רחמי וחסדיו המרובים שממשיכים הצדיקים שוכני עפר. ובוזה אני מחיה את עצמי גם עתה" (עלים לתרופה, ר"צ).

בעל הנחמות ינחמו, ולא יישמע עוד שוד ושבר בגבולנו. וזאת תהא נחמתנו, בהליכתנו בדרכיו, לזכור בעלמא דאתי ולפאר ולרומם שם הצדיק, בהתעצמות בעצת ההתבודדות ובלמוד בעיון אמיתי בספרי רבינו הקדוש, ובנתינת לב ונפש לשימוש הצדיק בכל לב ונפש.

בעזרת שם השם

כבר מוכרחים ועומדים אנו מרחיקי יד, שבאשר יתפרסם ספרו בעולם וילמדו בו רבים, את וסימן הוא לקרוב קין הנאולה ולפנות נפשנו במהרה.

ואהה בואו ונחייק טובה, תורה וברכה, להאיר נבירא רבתי יקרא, ידיר נפשי מאו ומקדם, איש האשכולות בהפצת תורה ויראה מורה בקרב אלפים משיא"ה זה שנים רבות, בדת הבונק, ובפח פסוק מרגילות המיישבים על הלב, אשר ברבות השנים ובה חוקים עולה של תורת רבינו הק' בשיעוריו הנפלאים בפני המון רב מבני ישראל שומעי לקחו, היה כבידת הגהה כמסודר אברהם יצחק הלוי כרמל שלישיא, אשר זכה אותנו בספרו הנפלא "מקור הכחמה", ביאורים ועיונים על ספר הק' ליקוטי מוהר"ן, אשר אין ויחיק וביאר תורת רבינו, תורה דעתיקא פתימא, כשטק וכוחו, ושקיעו על עמל רב ודעתו הרחבה, בעשותו אונים לספיקו הוה במדורים שונים: ביאורים, עיונים, הערות ועיונים, והכל עשה יפה כמסודר, וכולם ביושר נאמרים. ועל כולם ביאורו הפשוט המשולב יחד עם דברי רבינו, ויאלו ביאורים העמוקים היו לאור לעיני לירידים ישנו לכל אדם החפץ להתענג על דברי רבינו, ואלו ביאורים העמוקים היו לאור לעיני לירידים לעומקם של תורה - להאיר עני ישראל.

ואף זאת אצ"ן, כי בפני שאני מכיר את ידיו תגיל, ידיו רב לו בהפצת חינוך, והשכיל לשלב ביאורים נפלאים הבנויים על תורת האר"י גוריו ור"ע כמסודר, שבפנים עושים יסוד רביונות את כל תורתו בידעו ללבניו מרע, נלאה לדוננו ונפיק נורא רבת, שלפנינו מאיר את העינים אך דברי האר"י מלמדים חושב ע"פ תורת רבינו, וגם לחונן, במה מתקיים מרדש ונפת צופים דברי רבינו, ע"פ יסודות תורת הנשמה, שבה להוציא מרגלים אל העולם, וירבב וידעו לו רבים על מפתח הגדול, אשר בראוי עשה שינוי לשוב ויהיה לעור רב לכל החפצים ליהנות ולהתבטח ממורו רבינו העמוק מני ים ולהתענג על דבריו.

וכאח חולקיה של האי נברא רב שהאור הגדול שספיקו כיום שנים בעולם בעל פה - ועתה גם ככתב - יגרש הרבה מן החושך אשר יכסה ארץ בומנו תנוחא, וכן נקבחה דמשיחא - ע"י שיתפרסמו מתי מיני מעלייתא שעל ידם ויכלו רבים להתקרב לספר רבינו ולעמוד על העומק העצום הפתוח בכל תיבה ותיבה, שלא כל בר בי רב יכול לדרת לעמקו, ובראי היה ספרו להתעלה גדולה מאד להורגו אשר דעת אלקים וקרבתו ונפשו.

ואבחינו ואמר, שישפך בפרותו ובוהי שאת לפרש ולבאר ולהאיר את עני ישראל, להשיב את לבם, וזכות גדולה היא להפגיש עם בניו של מקום בידו, ויבהת להפגיש לרבות תורת רבינו מתוך בריות נופא ונורא מעליא, וכן יבה לסיים בקרוב את ביאוריו על כל הספר הק', ואותו רבים באו, וישפחו בבריו המאירים ומשמחים הלבבות, ויש לו יד וזלם בקרוב הנאולה במהרה בימינו, והאור הגדול הזה ירחיק הרבה מחשבים עדי נוכח שאור חיש על ציון האיר והתורה הדרת, וידעו אותו כמקדם ועד גדולם במהרה בקרוב

הכיר מקורו מאד וידע וידע עיניו בהפצת דעת דקדושה בשולם

הסכמת הגר"ם על ספרו

כי מחכים אנחנו לך...

קיום קצרים אחר מיטתו של הגה"ח ר' אברהם יצחק כרמל זצ"ל

עם עלותו בסערה השמימה

מי אשר רוצה לשום מוחו ולב בספרי רביה"ק ובעצותיו הקדושות, שהוא מלא וגדוש בנגלה ובעיקר בנסתר.

כי זאת לדעת שגדול מאד היה רבי אברהם יצחק בתורת הנסתר, ואף באקבשתי כתבים בעיונים בחכמת הח"ן עם הגרי"מ שליט"א שידבר לחיים טובים ארוכים, והפליא לתת ביאורים נפלאים בחכמת האמת בביאוריו ב'מקור חכמה' אשר כל דבריו מתוקים וממתקים את תורת רביה"ק, שכל בר בי רב יוכל למצוא עונג לנפשו גם בעניינים העמוקים והקשים בתורת רביה"ק.

וקובעת ברכה לעצמה ה"הקדמה" הגדולה והמורחבת בכמות ובאיכות, בה מאריך מאד על חשיבות וחיוניות לימוד תורת רבינו לכל אשר שם רבינו נקרא עלי, אשר היא כספר בפני עצמו לתת לנו את השכל הנכון איך להתייחס ללימוד תורת רביה"ק, ואיך ללמוד אותו בפועל, ויסודה בעיקרה על כתיב מוהר"ג המפורסם, וכן מהקדמת מוהר"ג על ליקו"מ ועל ספרו קיצור ליקוטי מוהר"ן, והיא מערכה גדולה הפלא ופלא לבאר היטב את כל ענין הלימוד העיוני ומעלותיו וכו'. בדבריו שם הוא מתעכב על השיחה הנוראה של רביה"ק "אני נהר המטהר מכל הכתמים" אשר זה עולה על לימוד ספריו הק' כפי שכותב ראב"ג שכן משתמע מדברי מוהר"ג, כלומר ששיקרו של כל ברסלב'ר חסיד כהיום הזה המשתוקק להתקשר לרביה"ק ולקבל תיקונו הק', עיקר העיקרים הוא לימוד ספריו הקדושים, ולזכות להבנה בהם.

ובתוך ההקדמה הביא גם ביאור ארוך שוה לכל נפש עם סיכומים וטבלאות ביסודות חכמת הקבלה ועשרת הספירות - הנצרכים לכל לומד בליקוטי מוהר"ן, ולא פעם הוא ממש בגדר הצלה ללמוד ולהבין במתיקות רבה את דברי רביה"ק המשולבים היטב בכתבי האר"י והקבלה, ואין כאן המקום להאריך בזה גם לא בדרך תמצית (ועוד חזון למועד בעד"ה להגיש את הגאונות והחכמה הטמונה בספרו "מקור חכמה" בכלל והקדמתו הנפלאה הזאת), וכל החפץ למצוא נחת ועונג ילך לשם ותהיה לו טובה גדולה ונפלאה אשר ממש לא היה עד הנה.

ועוד רגע אדבר, כי כאמור לא רק גדול היה בעיוני הנפלאים שמקורם בכשרונותיו הבלתי נדלים, אלא גם בעניינים שב'התעוררות' ו'עבודה' השכיל בדרך נפלאה, כפי אשר אנו רואים גם בספרו "אשפוך לפני שיחי" ספר רב האיכות ורב החכמות (ת"כ עמודים) בביאור ובפירוט היטב את מעלת השיחה של האדם עם קונו בלב ובנפש, כפי אשר מתחיל את ספרו זה: "הבריח התיכון שבכל עצות רבינו היא ההתבודדות".

ובתחילתו הביא את השיחה שהפליאה את כל אנשי שלומינו שכתב לפני חמש שנים, שהיא שיחת האב הרחמן, אבינו שבשמים אל בנו, שכל הרואה אותה יתעורר לבו מאד רבה להתקרב אל אלקיו ולדבר אליו, ובשמה ייקרא "שוב אלי בני... שוב עמי בני..." שתחילתה היא: "בני, זה כמה נכסוף ונכספתי, המתנת, חייתי, ועדיין אני מצפה שתבוא אלי, שתתפרק, שתשב לפני, ותשפוך את כל לבך, שתדבר אלי כבן המתחטא לפני אביו. מתפייס עמו, מתגעגע לשבת לפניו". ומסתיימת: "ואני קרבת אלקים לי טוב בהבאת עולם ואהבה רבה. אביך, אב הרחמן..." לך נא ראה בתחילת הספר "אשפוך לפני שיחי" ויהיה לך לתועלת וייטב לנצח.

כי מחכים אנחנו לך...

ועל זה נצטעק וי, על שנשתלק ונעלם מעמנו גברא רבה זה באמצע גילוי אצרותיו הנפלאים הללו, ועדיין שרויים אנו בהלם מהפטירה הנוראה, ומי יתן לנו תמורתו, חבל על דאבדון ולא משתכחין.

הכותב בשברון לב
בצלאל ברוך פרידמן

והשאיפות העזות והפנימיות להשי"ת שלא היה יכול להסתירם לא בכתב ולא בע"פ, ובעיניו לחלוחית של דמע בכל עת שדיבר מרביה"ק ותורתו.

אכן, בעל רגש נפלא היה; כשם שבשיעוריו גילה מעט מעמקותו, כך בתפילתו נתגלה הרגש הפנימי המיוחד שלו. בחצרות החסידים ידוע שיש "משכילים" ויש "עובדים" בעלי רגש, ומה שיש בזה אין בזה. ואילו ברבי אברהם יצחק המנוח, ההשכלה והרגש באו כאחד, והוא פלא שלא כל 'בר' בי רבי' זוכה לזה.

ולא זו בלבד, אלא גם בחיי היום יום היתה בולטת ה'סתירה' העמוקה הזאת... שכן, מצד אחד האיר פניו לכל אדם בשמחה ובטוב לב, כגדול וכקטן, ומאידך זה לא כיסה על עיניו הלוהטות והבוהקות לאבינו שבשמים, זיינע ברענענדיגע אויגן, שהיו לאות ולמופת לכל מי שזכה להכירו היטב על תכונותיו המיוחדות. אני בעצמי הרגשתי זכות מיוחדת לבוא עמו בדברים זה רבות בשנים, ולהיחשף לתכונותיו המבורכות הללו, וזכאה חולקיה של כל מי שזכה להיות לו לחבר לרַע ולתלמיד. וזאת יצוינו כי למרות שהיה בעל מדריגה בהשגותיו וברגשותיו הנ"ל היה לו שיג ושיח עם כל אחד יהיה מי שיהיה אפילו עם הפחותים, עד שכל אחד חשב אותו לחבר ולרַע האהוב. ועתה אוי נא לנו כי אבדנו מה שאבדנו.

והפלא היה גדול יותר שלמרות שלעתים סבל מחולשות שונות, לא ידעו ולא הרגישו בזה הקרובים ביותר אליו. לא פעם התבטא לפניי על חולשה שאחזה בו, אך מיד העביר את הנושא ונפרד ממני לנסוע למרחקים לומר אחד משיעוריו שנמנו לעשרות רבות, ולא הפריעו לו שום הרגשת חולשה וכדו'. ואמנם ידעתי גם ידעתי על סוגי חולשה שעבר, ושום אדם לא הרגיש בזה, ובלב כל רווחה ידיעה כי כוחותיו של הרב כרמל חזקים ועצומים, כי בלא זה לא יתכן, לדוגמה, לומר שלוש שיחות ארוכות זה אחר זה בליל עשרה בטבת זה, כאשר גילה לי (כתושב שערי חסד בעבר), שעכשיו הוא בא מנאום חזק בשערי חסד, ומיד בבואו נעמד לומר שיחה ב"קרן אור" בנוכחות הגרי"מ שליט"א שנהנה מאד מדבריו כרגיל, ולאחר מכן עלה ל"שול" לסיים את התורה המשולשת בלילה אחד שלפני צום עשרה בטבת.

וזו היא דוגמה אחת קטנה ממה שזכה ורבים זיכה להאיר אור ה' בפרסום הספדו ושאיפותיו לזכות לקרבת אלקים ולהיות מזיו השכינה, שכל שומעיו יצאו בהרגשה זו תמיד.

חבל חבל על האי שופריה דבלי בארעא, כאשר כל שומעיו מקבלי רעיונותיו העמוקים המלאים רגש אלקי בכל תפוצות הארץ, כגדולים וכקטנים - מורידים דמע על חסיד זה, שאמנם רוכב שמים שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק, אבל אנן מה נעשה בלעדיו, מי ישיב לנו תמורתו, ומי ישיב לנו חליפתו.

תהא נשמתו צרורה בצרור החיים יחד עם כל צדיקי עולם שְכָה הַרְבָּה ללמוד אותם ולהמשיך מתורתם להאי עלמא לְהַנּוּת בהם בני אדם וללמוד מדרכיהם, ובפרט מתורתו של רביה"ק שללא כל ספק נחשב לאחד מיחידיו הסגולה בלימוד תורתו ושיחותיו וסיפוריו, ומי יתן לנו תמורתו.

מדי דברי בו זכור אזכור את כתביו הנפלאים שזיכה בהם את כל בית ישראל בשנים האחרונות, כי אי אפשר להעלות קיום לדמותו של רבי אברהם יצחק זצ"ל מפיץ אור התורה בתפוצות ישראל מבלי להזכיר גם את מערכת הספרים שזכה להאיר את ישראל, בביאורים ועיונים מעמיקים בספה"ק ליקוטי מוהר"ן, והנתיבות בתפילה ושיחה בינו לבין קונו בספרו מעורר הלב "אשפוך לפני שיחי", אשר כולם יעידו יגידו כי הם ברכה גדולה ותועלת עצומה לכל

מרגלא בפומיה דהגרי"מ שטענר שליט"א על מאמר חז"ל (שבת קנ"ג) "מהספדו של אדם ניכר אם הוא בן עוה"ב" - בפשטות הכוונה היא שמהספד היוצא מפי הבריות על האדם יודעים אם מקומו בגן עדן, כי עם ישראל מרגישים אם הוא בן עוה"ב, על ידי שמשבחים את לימודו ותפילתו ומעשיו הטובים, ומהספד זה יודעים אם הוא אכן מנוחלי עוה"ב.

אך יש הארה נוספת במאמר חז"ל זה, גם על האדם החי: שכל אדם בפנימיותו יש לו 'הספד' (שאיפה חזקה המתבטאת גם באנחה בקרעצו, ולעתים גם בכבית ובדמעות שלישי). בתוך תוכו של אדם יש 'הספד' ואנחה תמידית, על שאיפה תמידית שבלעדיה הוא מרגיש עצמו אומלל. ולדוגמה, יש והבע"ד מפתח את האדם ברדיפת הכבוד, והוא כל כך משקיעו במחשבת הגאווה עד שכל שאיפת חייו הופכת להיות עקב למילוי תאות הגאווה המאוסה, והיא הופכת להיות כל תכליתו, כל שאיפתו וכל אנוחותיו והספדיו הם רק על כך שכבודו לא ייפגם כמלוא נימה, ויהיה גדול וחשוב בעיני הבריות. דבר זה הוא נורא ואיום, ה' ירחם. ולעומת זה, יש אדם ששאיפת חייו היא אחרת לגמרי: שכל כולו יהיה דבוק בהקב"ה, בתורה הקדושה ובדעת דקדושה, שלא לעזוב את העוה"ז בלי לדעת את כל הש"ס בהבנה, וכן הלאה. וזה כל שאיפתו ומגמת חייו, שהשי"ת יהיה אצלו, וכל אנוחותיו הם רק בכיוון זה. אזי בזה עצמו כבר צריך לשמוח, כי ע"י הרצונות וההספדים והאנוחות שלו כבר ניכר שהוא מנוחלי עוה"ב, כי בסופו של דבר לאחר שנות כיסופין רבות יגיע למשהו, ויזכה לכל הטוב בזה ובבא. כל ההבדל הוא, על מה מכוונת בכייתו התמידית, ומזה יכול לדעת אם הוא שייך לעולם הבא או לעולם הזה...

במה דברים אמורים? ידוע לכל, לכל מי שזכה להיות בר"ה בקיבוץ הק' ולשמוע את ידידו הגאון החסיד המופלא רבי אברהם יצחק זצ"ל - שנקרע ונגדע מעמנו באופן מבהיל כזה, אשר כל השומעים תצילנה אזניהם ולבם יתכווץ מצער, כיצד נעקר מעמנו איש חי כזה - על מה היה הספדו ולא היה כיוון נטה הבכי שלו כל הימים, כאשר עמד בקדושה וזעק מפנימיות הלב המשתוקק "מתי תמלון בציון ... כי מחכים אנחנו לך", התפרץ מלבו בכי נורא כזה שנמשך זמן רב, וכמעט שלא היה יכול להמשיך, וכל העדה הגדולה של האלפים עומדים נרעשים, מהבכי ומהשאיפה ומהספדו של הבעל תפילה, על מה הוא בוכה ועל מה הוא מרעיש עולמות, "כי מחכים אנחנו לך", אוי געוואלד רבש"ע "לך אנחנו מחכים", ורק לך, שאלקותך ימלא את לבנו...

ואגב, שמעתי משכניו שגם בכל קדושה של שבתות ומועדים בשמשו כש"י, וכן בכל תפילה באמרו "כי מעולם קוינו לך", היו מבצצים דמעות מעיניו וקולו התקרב לבכי... ובה באו לידי ביטוי הרגשיו הגואים עליו, שלא היה יכול להסתירם... כי בעל רגש גדול היה ומיום עמדו על דעתו, ועד רגעו האחרון, וכפי שהכרתי אותו, שאבדל לחיים טובים ארוכים, רבות בשנים.

ובכן זהו ידידו רבי אברהם יצחק ע"ה שכן עולם הבא הוא - משני הפירושים יחד על "מהספדו של אדם" - - -

רואים דבר פלא בהאי גברא רבא שנגדע מאתנו באופן נורא ואיום שכזה, שלמרות שבדרך כלל עיקר לימודו ומחשבתו היו באופן העמוק והעיוני, בשיעוריו הרבים וכפי שנתגלה לאחרונה נתגלה הדבר ביתר שאת על ידי ביאוריו בספריו על ספר רביה"ק ליקוטי מוהר"ן, אבל גם תוך כדי עיונים המעמיקים הבחינו השומעים וראו בעיניהם את ה"מחכים אנחנו לך"...

כך גם בדיבוריו לפני שומעי לקחו בספירות העליונות שגילה בקיאות רבה בהם, עיקר התכלית היו הכיסופים